

Incipit tractatus
eiusdem quartus de septem virtutibus
earum declaratione.

Hinc aliqua
tangenda sunt de virtutibus
Et primo quid sit virtus in ge-
nere. Quot sunt in numero. et
de earum sufficientia. Deinde de singu-
lis in speciali erit aliquid dicendum.

Quid sit virtus in

Est autem virtus secundum (generali
August. bona qualitas mentis.
qua recte vivit et quod nullus male
vivit. quam solus deus in homine operatur.
Notatur dicitur bona qualitas ad deum mala
rationalitatis cuiusmodi sunt prodigalitas aua-
ritia. Addit mentis. ad deum corporaliu[m] quali-
tatu[m]. quales sunt albedo nigredo. Et sub-
iungit. quia scilicet virtute. recte vivit. ad dif-
ferentiam scientie que quibus sit bona quali-
tas mentis. non tamen necessario ea recte vi-
vitur sed potest ea recte intelligi. Et addi-
tur quod nullus male vivit ad differentiam po-
tentiarum naturalium quibus contingit et bene
vivit et male vivit. cuiusmodi sunt rationalitas
et concupiscibilitas. et irascibilitas. que pro-
prietate dicitur. Dicitur etiam quod solus
deus operatur in homine. quod ponit ad diffe-
rentiam virtutum politicarum. que (ut vult phi-
losophus in Ethicis) generantur et frequen-
ti bene agere. cum virtutes theologice a deo
infundantur. Ex quo apparet quod procedens
diffinitio est proprie virtutis theologice.
Sed prout virtus comprehendit et quat-
tuor virtutes cardinales et tres theologi-
cas sic potest diffiniri. Virtus est amor ha-
bendi se ad omnia ut debet. Unde August. in
libro de moribus ecclesie. singulas diffinitio-
nes virtutes. in omnibus diffinitionibus ponit
amorem tanquam genus. et adiungit diversos
actus quasi diversas differentias.

Quot sunt virtu-

tes et de earum sufficientia.
Et dicitur autem diffinitio de extra-
bi potest numerus septem virtutum
scilicet quatuor cardinalium et trium
theologicarum. Cum enim virtus sit amor ha-
bendi se ad omnia ut debet. aut erit amor

hominis seipsum debet ad creatorem. aut ad creatu-
ram. Si primo modo tunc vel erit amor
ad creatorem ut recognoscat et sic erit fides
que est illuminatio mentis ad cognoscendum
deum. Aut erit amor ad creatorem ut possi-
deat. et hoc dupliciter scilicet. Vel ut habendus
in futuro. et sic est spes. Vel ut quod habenda
habitus et tenetur. et sic est caritas qua quis li-
cet per quandam modum imperfectum habet de-
um. Quia quod manet in caritate in deo ma-
net et deus in eo. i. Ioh. iii. Si autem sit
amor hominis seipsum debet ad creaturam. tunc vel
ad creaturam que sub nobis est ut caro. et ta-
lis amor sic habendi se ad eam ut debet est
temporalis. Aut ad creaturam que iuxta nos
est. sicut est proximus. et talis amor sic se re-
cte habendi ad eum est iustitia. Aut ad crea-
turam que contra nos est. et tunc aut illa creatu-
ra est nobis insidiosa. et talis amor sic se ha-
bendi ad eam ut debet est prudentia. Aut
illa creatura est nos molestans. et talis amor
sic se habendi ad eam ut debet est fortitudo.

De tribus virtuti-
bus theologis. Et primo de fide.

In speciali tangendum est de virtutibus
theologis. Et primo de fide. De qua pri-
mo dicendum quod sit. Quot modis di-
cat. Que sit fides informis et que formata.
Et utrum una sit alia. Et an demones habeant
fidem. Utrum pueri baptisati habeant fidem. Utrum
in aliquo casu sufficiat suare fidem cordis dif-
fiteri ore. Utrum fidei possit subesse falsum.
An omnes teneantur ad fidem explicitam.

Quid sit fides et

quomodo diffinitur.
Secundum autem apostolum ad hebr. Fi-
des est res sperandarum substan-
tia. argumentum non apparentium.
Et diffinitur hic fides prout est fundamentum
in edificio spirituali. Subsistit ei omnibus alijs
virtutibus et eas collocat in nobis. id est. facit eas
in nobis collocari. Et hac sic intellige dif-
finitionem. Fides est sperandarum rerum substā-
tia. id est. fides facit modo res speratas subsi-
stere in nobis spe. que tandem subsistet re. Fi-
des dicitur argumentum. id est. ostensio vel promon-
stratio non apparentium rerum. Sed nonne
apostoli crediderunt christum passum. utique.
quod in eorum symbolo hoc per articulo ponitur.
et tamen apparuit eis passio sua. Sed dicitur quod
aliud viderunt et aliud crediderunt quod hominem

Compendiū theologie

passum viderūt z deū passum crediderūt
Deum autē passum esse/est articul⁹ fidei
fm August. Non hominē illum passum
esse Quia hoc crediderūt iudei qui fidem
nō habent catholicā. Secundu autem
Augustinū. Fides est illuminatio mentis
ad videndum deum.

Quot modis fides

R **D**icitur autē fides mul (dicat
tipliciter. Aliquādo enī accipi
tur pro habitu fidei informis
Un̄ Jacobi. ij. Fides sine opi
bus. Aliquādo accipit pro habitu fidei
formate. Unde ad hebreos. xi. Sancti p
fidem vicerūt regna. Aliquā pro actu fidei
formate fm q̄ dicit Augu. Fides est cre
dere quod nō vides. Aliquā pro facilitate
credendi. Unde Math. viij. Nō inveni
tantā fidē in israhel. Aliquando p obiecto
fidei scilz pro eo qd̄ creditur. cuiusmodi
sunt articuli fidei Unde in simbolo atha
nasij dicit. Hec est fides catholica. qd̄ in
telligit de articulis ibi positis.

Quid sit formata z

qd̄ iformis. z vtz vna possit fieri sine alia
A fides autē formata est fides q̄
opatur p dilectōem que scilicet
informat gratia z caritate. Fi
des autē informis est huic con
traria vtraz formabilitate priuata q̄lem
hnt̄ existētes in pctō mortali. q̄ nihil ali
ud est q̄ potētia naturalis assentiēdi veri
tati vtili. **U**trū autē fides informis fi
at q̄q̄ formata vel nō z an quotiēs pec
cat mortalit/ om̄ino pereat fides forma
ta. z cū ad statū gratie p penitentiā redit/
vtrū noua fides creat. **M**ulti vidētur
dubitare. Dicit enī aliqui q̄ fides infor
mis eadē est in essentia cum fide formata
sed differūt fm intēsiōnē maiorē z mino
rem. vt assensus veritati aliq̄ illustratiōne
gratie irradiatus sit fides iformis. assen
sus autē yebemēs/multa illustratiōe gra
tie illuminatus. sit fides formata. **E**t volūt
isti q̄ fides informis hic finiri possit. for
mata vero nō. **A**lij dicūt q̄ nō sunt ea
dem in substātia sed euacuata siue recedē
re fide formata totū perit. **E**t relinqtur tā
tum modica quedā lux in anima/ que nō
facit hominē gratū que dicit fides infor
mis. **A**lij distinguūt q̄ dupliciter dicitur

fides informis. **U**no modo p priuatiōem
actualem forme debite. **E**t p hunc modū
dicitur fides informis esse in pctōribus.
quia nō est in eis gratia gratificās vel ca
ritas. **A**lio modo dicit fides informis p
priuatiōem possibilitatis ad formā debi
tam. z hec fides informis est in demoni
bus q̄ nō habent possibilitatē ad gratiā.
Et primo modo dicta fides informis/ sic
differt a formata/ q̄ tñ formata fieri pos
sit. scz q̄ illud qd̄ fidei informi subiacer/
potest formari. **U**nde materialit̄ loq̄ndo
hec potest fieri illa. sicut cecitas in oculo
potest fieri visus p miraculū. **S**ed secū
do mō dicta fides informis oīno differt
a fide formata sic q̄ nullo mō fieri potest
formata. **E**t illud plus placet aliq̄bus
Et his patet an demones habeāt fidem
Habeūt enī fidē informē vt dicūt sancti
Sed vt dixi multo aliter q̄ pctōres. quo
niā fides informis demonū nō est possi
bilis ad formā debitā sicut fides pctōrū
in q̄ est aliq̄ q̄uis modica illustratio gra
tie. **I**n fide vero demonū nulla sed tantū
credulitas quedā ex cogitatiōne naturali
erorta.

Utrū paruuli ba

ptisati habeant fidem.
Hid quod q̄ritur vtrū puuli
baptisati fidē habeāt. **D**icunt
quidā q̄ nec fidē habeāt. nec ce
teras virtutes. eo q̄ he nō pferuntur eis in
baptismo sed tāntū purgatio ab originali
peccato. **D**icūt tñ q̄ si anima puuli post
baptismū separet. in illa separatiōne illi in
fundit fidē. ceteras q̄ virtutes ab ipō deo
Et similiter cū adultus efficiat si tamē re
tineat innocentia baptismalē. **D**e hac
opinionē est **D**ugutō qui fecit apparatus
super decreta. **A**lij dicunt puulis plene
fidem z ceteras virtutes in baptismo in
fundit sed nō vsus earum. **Q**uā opinio
nem tenet magister in libro sententiarū z
alij plures. **E**st z alia opinio inter has
duas media. que ponit q̄ paruuli nec ha
bent completū habitū virtutū. neq̄ actū
quia nondū sunt capaces virtutis com
plete vt est habitus vel actus. **S**ed acci
piunt virtutes ad potentiā. que potentia
aliquid habz de natura habitus. et fit ha
bitus cōpletus si anima separet. vel cum
veniūt ad etatem adultam.

Utrum in aliquo ca

su sufficiat corde suare fide z ore diffiteri
Utrum autem in aliquo casu suffi-
 ciat veram fide corde tenere.
 z pro vita saluanda ore negare.
 nullus discretus dubitat. Ne-

gans enim fide ore quantumcumque retineat
 firmiter corde precipue requisitus peccat
 mortaliter. Corde enim ut ait apostolus cre-
 ditur ad iusticiam. ore autem confessio fit ad
 salutem. Unde sine confessione fidei non vide-
 tur esse salus. quatomini cum negatione In
 supralis impugnat fidei veritatem agnitam
 Et sic videtur quodammodo peccare in spi-
 ritu sancti. Unde hec est heresis piscillia/
 nistax qui dicunt quod pro vita saluanda licet si-
 de ore negare si tamen vere teneat in corde

Utrum falsum pos

sit subesse fidei.
Nec dubitat utrum falsum pos-
 sit subesse fidei. Hoc est utrum
 falsum possit credi. vel id quod

non est. puta cum sacerdos eleuat hostiam
 non consecratam utrum sit vera fides qua a
 toto populo creditur ibi esse vel illud esse cor-
 pus christi. Et dicitur ad hoc quod fidei nun-
 quam potest subesse falsum nec dubium. immo
 necesse est potest quicquam credi. nisi sit infalli-
 biliter verum. Unde in predicto casu crede-
 re quod illud siue illa hostia sit corpus christi
 non est fides sed opinio tamen que potest
 esse de falso. Sed credere quod sub illa hostia
 si in forma debita consecrata fuerit sit cor-
 pus christi est fides. z hoc semper infallibi-
 liter est verum. Unde illa conditio semper ap-
 ponenda vel ad minus supponenda est. quando
 hostia adoratur vel sumitur. scilicet si rite conse-
 crata fuerit. Hostia rite consecrata infalli-
 biliter est corpus christi.

An oēs teneantur

Quod ad fidem explicite credendam.
 Anque an omnes teneantur ad fi-
 dem explicitam. scilicet ad creden-
 dum articulos fidei explicite du-
 bium est apud quosdam. Dicunt enim aliquid quod
 nec ante aduentum nec post aduentum christi
 tenebantur homines scire omnes articu-
 los fidei explicite. nec etiam omnes explicite
 credere nisi in quantum docti erant a maiori-
 bus. Et illam doctrinam in intellectu capere

poterant. Sed tamen adhuc illi qui precesse-
 runt minus tenebantur propter ymbra que
 tunc erat. Isti autem plus propter doctri-
 nam z veritatem expressam. Unde nunc quilibet
 quanticumque simplex qui humanam ha-
 bet discretionem teneat ad minus explicite
 te scire z credere primum articulum. Et reli-
 quos nullatenus diffiteri. sed in generali
 credere quod sancta z vniuersalis credit
 ecclesia. Et teneat preter hoc se partem exhibere
 ad amplius descendendum cum doctorem ca-
 tholicum habuerit. Et quoniam obtusum sensum
 habent simpliciores non credo quod teneant
 ita explicite scire sicut explanat eis. quia
 sufficit quod ipsi accipiant explanationem secundum
 suam partem intelligendi. z non secundum volun-
 tatem aut facultatem explanatoris. Si autem
 primum articulum vel plures etiam alios expli-
 cite crederent. vni tamen pertinaciter contradice-
 rent heretici iudicarentur. Quia hoc fi-
 eri non posset nisi egressi iudicium ecclesie/
 pueruli hereticorum iam per doctrinam puer-
 sam esse incipient. Secus tamen est de sapi-
 entioribus qui tenentur explicite omnes arti-
 culos scire. Et maxime prelati aut quicumque
 alij qui se fatent doctores. cum ignorantia
 iuris non cadat in principem aut doctorem

De virtute spei et

ptinentibus ad ipsam
Sequitur aliquid dicere de spe. Pri-
 mo quod sit spes. An spes possit
 esse malorum rerum. Quorum sit spes
 habere. An ipsa simul cum fide euacuabit.
 Et quid succedit eis.

Quid sit spes et

Diffinitur sic (quod diffinitur.
 spes ab aug. spes est certa expe-
 ctatio future beatitudinis pueniens
 ex gratia z meritis precedentibus. Quam
 sic expone. spes est certa quod dicitur propter hesita-
 tionem. Nam spes versus quod absque fluctuatione
 hesitationis est. Expectatio quod dicitur ad dicitur con-
 prehensionis que erit in patria. ubi nihil expe-
 ctabitur sed omnia presentia habebunt. future beati-
 tudinis quod dicitur ad dicitur tioris finalis. que est
 expectatio future miserie. Expectatio dico
 pueniens ex gratia id est benignitate dei consi-
 derata. Quod enim dicitur ex benignitate dei consi-
 derata dicitur ad dicitur de desperationis que seuerita-
 tem tantum dei considerat. Et ex meritis pre-
 cedentibus. quod dicitur ad differentiam pre-

Compendiū theologie

sumptionis: que ex dei benignitate tantū
cōsiderata ē et nō cum hoc et meritis bea/
tudinē ad ip̄sci credit. Et sic diffinitur
hic motus spei. **A**lter sic cōmuniter a
magistris diffinit. Spes est audacia mē/
tis de largitate dei cōcepta/habendi vitā
eternam p bona merita. (malay rez)

An spes possit esse

Aurē spes possit esse malarū
rerū: Dicit magister in. iij. sen/
tentiariū q spes est tantū bona
rum rez. et earum que ad eū spe/
ctant qui earū spem genere videt. quia p/
prie spem habem⁹ de bonis nostris. non
de alienis. **U**n ad hoc q sit proprie spes
tria cōcurrere debent. scilz q sit respectu
boni. et proprie. et futuri. **U**nde si aliquā/
do legatur. Spes dici maloz sicut apud
poetā. **D**unc ego si potui tm sperare labo/
rem. **U**el etiā bonoz et cōmuniū. sicut spe/
ramus salutē bonoz qui sunt in via. vel
etiā boni p̄ntis. itellige in talibus spem
non proprie accipi sed largo modo.

Quorū sit habere

Dspem seu sperare.
Eo autē q querit quorum sit
sperare scz an sit angeloz. **A**n
animarū beatay in celo. **E**t an
p̄s spem habuerit. **E**t etiā an antiqui pa/
tres in limbo. vel anie nūc derente in pur/
gatorio spem habuerit aut habeāt. **D**i/
cēdū est ad tria priora q pprie sumpto no/
mine spei. neq angeli neq aie beate neq
p̄s/spem habuerit. **C**uius ratō est quia
pprie nō est nisi de substāiali beatitudie
quā nunc hnt angeli et aie beate. eo q sto/
la corpis nō sit fm doctores de substātia
li p̄mio ipsaz. sed tm ipsa cōtemplatō di/
uinitatis et humanitatis xp̄i. **Q**uia vt ha/
bet **Joh. xvij.** **H**ec est vita eterna vt cog/
noscat te solum rex deū. et quē misisti ie/
sum xp̄m. **E**t qm̄ p̄s beatitudinē substā/
tialē in via habuit. qz p̄prehēsor fuit iō
spem pprie nō habuit. **E**t si aliqñ legatur
ip̄m spem habuisse. intelligēdū est de im/
proprie dicta. s. de aliq spe de accidentali
beatitudie. vt pote de gloriificatiōe corpo/
ris sui. cui⁹ nō est spes nisi p posteri⁹. vel
de ipso loq̄tur scriptura gratia mēbrozū.
De patrib⁹ aut in limbo. et de aiab⁹ in
purgatorio cōm̄ibus dicit q spem habu

erunt et habēt aliquātulū/extenso nomie
Cum enī spes sit boni futuri expectatio.
potest esse expectatio cū om̄imoda hesita/
tione. **E**t tūc nō est spes. vel cū certitudi/
ne opinionis. et tunc proprie est spes. q̄le
habent electi in via. **U**el potest esse cū cer/
titudine scientie. q scz sciant se bonū eter/
num adepturos. **E**t sic min⁹ proprie dici/
tur spes. **E**t sic isto modo sumendi spem
dicit q patres in limbo et purgatorio ani/
me spem habuerunt et habent.

An spes et fides euacuabūtur et quid eis succedet.

Dultimo quod ponebat in q/
stione. scilz an spes et fides eua/
cuabūtur. **E**t qd̄ ipsis succedet
Dicitur q vtraq euacuabitur
Cum enī venerit quod p̄fectū est euacua/
bitur qd̄ ex pte est. **E**t ideo qz fides et spes
imp̄fectōem habent/euacuabūt. nec erūt
sanctis in celo s; loco fidei succedet visio
loco autē spei/succedet amplex⁹ vbi vide/
bit⁹ et gustabitur q̄s bonus est dominus.

De virtute carita

Itis et p̄inentibus ad ipsam.
An de charitate aliqd̄ dicatur
Et primo qd̄ sit caritas. **Q**ue
sint diligenda charitate. **E**t q̄s
ordo sit obseruādus in diligēdis. **A**n oēs
teneant ad dilectōem inimicōz. **E**t uter⁹
de quodā alio ordine diligēdorū.

Quid est caritas

Caritas fm magistr⁹ in. iij. sen/
tentiariū est dilectio qua diligi/
tur deus propter se. et proxim⁹
propter deū vel in deo. **N**ec hic
diffinitur idē per seipm̄ scilz caritas per
dilectōem. quia dilectio quodāmodo ge/
nus est ad charitatē. et ea quidē cōior. q̄/
uis in frequēti vsu scripture/vnū p alio
aliquoties ponat. **A**lia datur ab augu/
stino in libro de morib⁹ ecclie. **C**haritas
est affectō animi recta/siungēs nos deo.
Et sciendū q q̄ntū ad priorē diffinitō
nem/eadē est dilectio q̄ deus et proxim⁹
diligit. quia quādo vnū propt̄ aliō ama/
tur/vnico vtrūq̄ amore amat. **S**icut idē
est amor quo amat vinum et dulcedo vi/
ni. **S**emina: a dicit̄ hec dilectio propt̄ duo
dilecta. scz deū et proximū. propter quod

etiam dicunt duo mandata de dilectione. Primum de dilectione dei quod continet tria precepta seu mandata decalogi pertinentia ad deum vel quibus ordinamur ad deum. Secundum est de dilectione proximi. pertinentes septem alia decalogi precepta seu mandata. quae nos ordinant ad proximum. sicut in superioribus declaratum est.

Que caritate diligenda sint et quo ordine.

Primum ut sciamus que caritate diligenda sunt. Attendamus doctrinam augustini. lib. primo de doctrina christiana. Quatuor enim sunt eum diligenda sunt. Unum quod supra nos est scilicet deus. Alterum quod nos sumus scilicet anima. Tertium quod iuxta nos est scilicet proximus. Quartum quod infra nos est scilicet corpus.

De secundo autem et quarto nulla precepta specialia data sunt. Quotumcumque enim homo excidat a charitate semper tamen illi remanet affectio ad seipsum et ad carnem suam.

Sed quis ordo servandus est in his diligendis. Unum videlicet in aliquo casu extranei preponendi sunt consanguineis. Item an filii parentibus? Item an vxor parentibus? In primo quidem casu distinguunt quidam. quia aut beneficium conferendum est spirituale aut temporale. Si est spirituale cum beneficium spirituale ad neminem iure consanguinitatis deuoluatur debet extraneus melior preferri consanguineo minus bono.

Si autem sit temporale puta de bonis acquisitis iure hereditario possessis. Dicunt quod consanguineo pariter indigenti etiam minus bono propter est subueniendum quam extraneo. Unde si vnus est consanguineus et alter non et vnus dandum non sufficeret. tunc dandum est consanguineo.

Si vero vnus sufficiat vnusque accipiat. sed consanguineus prior. Respectu vero secundum scilicet an filii preponendi sunt parentibus. scilicet patri et matri. Dicunt plures. quod pater et filio in eadem necessitate constitutis prius est subueniendum patri quam filio cuius ad hoc nos cogat ratio nature quam dominicum preceptum. Unde aliquos sentire contrarium. et aliquos distinguere de dilectione affectuali et effectuali. Dicendo quod dilectione affectuali. plus diligendi sunt parentes propter prebita beneficia. Affectuali vero plus diligendi sunt filii. quia vnus plurimum plus indigent. Sed po-

ne equaliter vtroque indigentia. tunc putamus plus subueniendum esse parentibus scilicet patri et matri quam filiis. De vxore autem quod erat tertium dicitur quod preferenda est parentibus quantum ad cohabitacionem. non quantum ad dilectionem. Unde illud. Relinquit homo patrem et matrem suam. et adhaerebit vxori suae. Intelligendum est quod magis adherendum est eis quam parentibus cohabitacione. non tamen magis dilectione. eo quod multa plura beneficia a parentibus exhibita sunt quam ab vxore.

An omnes teneantur

ad dilectionem inimicorum. De dilectione autem inimicorum an teneamur omnes ad eorum dilectionem? et an teneamur eis omnes ostendere signa familiaritatis? Et dicitur quod sic scilicet quod omnes tenentur inimicos diligere. eo quod super hoc extat preceptum diuinum. Mathei. v. Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. benefacite his qui oderunt vos. Sed hoc quo ad affectum dilectionis quo simpliciter tenentur omnes inimicos diligere. quo vero ad signa dilectionis et ad effectum non tenentur omnes (vt dicitur) inimicum diligere. nisi viderint eum necessitate patientem. vel veniam non fictam seu irrisorie sed veraciter postulantem. vnde si saluat non irrisorie saluandus est. Perfecti vero saltem religiosi ad amplius tenentur. Propter scandalum enim cuiusdam coram his precipue qui sciunt quod offensi sunt tenentur offerre signum dilectionis. Nec tamen intelligas de tali inimico qui fide christiana et fidem catholicam impugnat. quia sic impugnari nisi in vltima necessitate non est subueniendum.

De quodam alio ordine diligendorum

A summa nota secundum Augustinum. et Ambrosium. et alios expositores quod primo diligendum est deus. deinde anima propria. deinde anima proximi. deinde corpus proprium. et postea corpus proximi. Intelligimus autem prius parentes. scilicet patrem et matrem. secundo filium. deinde alium cognatum. Vnde autem vxor sit preferenda filiis certum non habeo. pro filiis et vxore domesticis. scilicet noti deum extranei non inimici. deum inimici. Quod autem iubemur diligere prius sic nosmetipsos sic intelligendum est quod si eorum optatum est eis bonum eternum sicut nobis. Ad eum tenemur temporalia

Compendiū theologie

equaliter eis vt nobis ministrare. sed no-
bis primo postea autem ipsis.

De quatuor virtu- tibus cardinalibus in generali.

Requirit breuiter aliquid dicere
de virtutibus cardinalibus / scilicet de
iusticia que secundum Augustinum est in sub-
ueniendo miseris. de prudentia
que est in cauendis insidijs. de fortitudine
que est in pferendis molestijs. et de tem-
perantia que est in prauis delectationibus
coercendis. De quibus primo dicendum est quod
re dicantur cardinales et ciuiles et politice.
Deinde de singulis que sit quilibet virtus
in se. Et quod sunt proprii earum actus tam in via
quam in patria. Postremo de ordine earum
ad septem vicia capitalia.

Quare dicte virtu- tes dicuntur cardinales ciuiles et politice.

Dicuntur autem secundum quosdam virtu-
tes cardinales quasi cordiales
ad differentiam virtutum corpora-
lium. Tardo enim secundum ysidorum
a corde deriuatur. quia a cordian grece quod est
cor latine. Vel vt alij volunt dicitur cardi-
nales quia in eis sicut in cardinibus / ois alia
virtus maxime ciuilis voluit. Secundum
autem philosophos qui de ipsis tractauerunt dicitur
tur cardinales / quia in his sicut in cardine
est reuolutio totius vite humane secundum status
honestum et ciuilem. Ciuiles autem dicuntur
quia constituunt bonum statum vniuersi cum al-
tero in ordine ciuili. his enim virtutibus secundum
Plotinum philosophum et macrobium. boni viri rei-
publice consulunt. vrbes tuentur parietes ve-
nerant. primos amant. Politice autem di-
cuntur / eadem de causa / quia idem est polis gre-
ce quod est ciuitas latine. et ideo politice
dicuntur quasi ciuiles.

De virtute iusti- cie in speciali.

Est autem iusticia secundum Augustinum.
virtus tribuens vnicuique quod su-
um est. Que definitio conuenit
iusticie tam secundum statum vite quam secundum
statum patrie. Alia autem definitio que po-
nitur quod iusticia est subuenire miseris / conue-
nit iusticie tantum secundum statum vite. Ponitur
autem secundum magistrum in tertio li. sententiarum
duo eius actus scilicet actus eius in patria. qui

est deo regenti subesse. et actus eius in via qui
est miseris subuenire. Hi sunt actus gene-
rales ad quos tenentur omnes. Sunt autem
et alij actus eius speciales ad quos non ita
indifferenter omnes tenentur. qui sic quantum
ad propositum presens sufficere poterunt distin-
guuntur. Jam tactum est quod actus generalis
iusticie est vnicuique tribuere quod suum est
hoc est superioribus paribus et inferioribus. Su-
prioribus quidem preeminetiam hoc dupli-
citer. Quia vel generaliter et sic dicitur actus
eius in ferioza potioribus subdere. quam po-
nit Augustinus de libero arbitrio. lib. ij. Vel
specialiter. et sic dicitur actus eius soli deo des-
uere. De quo Augustinus. vi. lib. sue musice.
Si autem sit in tribuendo quod suum est paribus
sic est triplex actus eius. Vnus paria sibi met
copulare. de quo augustinus de libero arbitrio
li. i. Alius nullis coequari / nisi purificatis
animis. Tertius nullis dominari appetere ni-
si nature corporali vel bestiali. de quibus duo
bus Augustinus in. vi. sue musice. Si autem in
tribuendo quod suum est inferioribus hoc est
dupliciter. Vel quoad penam subleuanda
et sic eius actus est miseris subuenire. secundum ma-
gistrum in. iij. li. sententiarum. Vel quoad culpam
corrigenda et sic eius actus est iniuris mor-
tibus corrigere et punire. De quo Augustinus
sup. Beati. libro. xij. ad litteram.

De virtute prudē- tie in speciali.

Prudencia secundum magistrum in. iij.
sententiarum est in precauendis in-
sidijs. vnde sic aptius diffinitur.
Prudencia est virtus reum bona-
rum vel malorum neutrumque discretio / cum fu-
ga mali et electioe boni. Et dicitur neutrumque
quia hoc est indifferendum. que scilicet neque bone
neque male sunt. quale est frangere festucam.
vel huiusmodi. Et trahitur diffinitio presens et ver-
bis Augustini. li. vbi dicitur quod prudē-
tia est bonorum reum et neutrumque scientia. Po-
nuntur autem plures prudencie actus. Actus
eius in patria duplex est. Vnus nullum bo-
num deo preponere vel equare. qui ponitur per
magistrum in. iij. li. sententiarum. Alius ipsam concu-
piscere veritatem. de quo Augustinus in. vi. sue
musice. Actus prudencie vite ponuntur quin-
que. scilicet precauere insidias. qui ponuntur per ma-
gistrum in. iij. li. sententiarum. Item mala deuolare. de
quo Augustinus. sup. gen. li. xij. ad litteram. Item
in corruptioem corruptioni preponere. de quo

Aug. de libero arbitrio. li. i. Itē discerne-
re bonū a malo. de quo Augu. de ci. dei. li.
i. Item eterna preponere temporalib'. de
quo August. in vi. sue musice.

De virtute forti

Fortitudo autē est in
pferendis molestiis. Unde fm
quosdā sic aptius diffinit. For-
titudō est immobilis animi in
ter aduersa laborū z periculorū equa susce-
ptio. Cui' q̄druplex assignat' actus vie
Un' firmare animū cōtra t'pales molesti-
as. de q̄ Augu. Ali' nō aduersi-
tatē nec mortē t'palem formidare. de quo
August. in. vi. sue musice. Ali' a sapiēter
electo/ nullis terrozib' nullisq; penis de-
pellit. de quo Augu. de libero arbitrio. li. i.
Alius p dilecto habēdo aduersa tolerare
de quo August. sup. Beñ. li. xij. Actus
patrie duplex est. Un' firmissime deo ad-
herere. qui ponit p magistrū in. iij. sentē.
Alius nihil moleste pati q̄ ponit per Au-
gusti. in. vi. sue musice.

De virtute tempe

Tempe in speciali.
Tempantia est i prauis delecta-
tionib' coercedis. Diffinit' at
sic ab Augu. in li. i. de libero ar-
bitrio. Tempantia est affectio/ coercens
appetitū ab his reb' q̄ turpiter delectant
Cui' actus assignant' in via. Subtra-
here se ab amore inferioris pulcritudis.
de quo August. in. vi. sue musice Itē coer-
cere cogitatōes prauas de quo in. iij. sen.
Itē libidinē refrenare. de quo augu. sup.
Beñ. xij. Itē refrenare cupiditates ab his
que t'paliter delectāt. de q̄ augu. de libero
arbitrio. Actus autē patrie est nullo re-
spectu noxiō delectari. de q̄ in. iij. sen. Itē
immaculatū manere. de quo augustinus
in. vi. sue musice.

De effectū dicta

Irum virtutū z an sint in patria.
Iste q̄tuor virtutes/ hoiem ad vir-
tutes theologicas hūdas/habilitāt
Dis nihil vtili' est in vita dūmodo isoz
ment' caritate. Tūc enī eq̄ merito rie sunt
vite eterne/ sicut theologice. An autē he
virtutes future sint in patria. dicit magi-
ster in li. sentē. q̄ sic fm aliquos earū act'

vt patet p singulas iuxta supra tacta:

De ordine dictarū

virtutū ad septem vicia capitalia.

Ultimo dicēdū qualiter p has se-
ptem virtutes septē vicia capi-
talia expellant. Fides enī que
mentē illuminat expellit supbiā
que cor excecatur. Spes q̄ gaudio futuroz
cor letificat/expellit irā que pñti miseria
mentē conturbat. Charitas q̄ gaudet de
primi prosperitate/ delet inuidiā q̄ est odiū
felicitatis aliene. Fortitudo p quā in ac-
tus viriles cōsurgimus expellit acidiā p
quā desidia tabescim'. Iusticia q̄ sua vni-
cuiq; tribuit/ elimiat auariciā q̄ aliena re-
tinet z rapit. Tempantia q̄ excessum rep/
mit. expellit gulā que modū excedit. Pru-
dentia que fm augu. incorruptōem cor
ruptioni preponit/ euacuat luxuriā qua
corrūpitur corpus z anima.

ExPLICIT quartus tractatus hui' libel-
li qui est de explanatōne virtutum:

Incipit tractatus

quintus de septē petitiōib' contentis in
oratōne dōminica z earum expositōne.

Tractatū de

Useptē petitiōib' q̄ in ora-
tione dñica cōtinent' aliq̄
fm or dñicē hui' libelli po-
nūt. scz imediate post tra-
ctatū de articulis fidei. z ante tractatū de
decem pceptis legis. Dic vero q̄nto loco
poni placuit. s. inter tractatū de septē vir-
tutib'. z tractatū de septē donis spūs san-
cti. ea scz consideratōe q̄ in ipsis septē pe-
titiōib' sic in ipsa oratōne dñica cōtētis
effectualiter/ ipse septē virtutes/ ipsaq; se-
ptē dona spūs sancti/ peti videant'. Cir-
ca quē tractatū primo videndū venit de
efficacia modi petendi q̄ describit' in pro-
hemio dicte oratōnis dñicē. De distinctō-
ne z expositōne ipsaz petitiōnū pticula-
riter. De numero z sufficiētia earū. De or-
dine earū ad septē vicia capitalia.

De efficacia modi

petendi p̄tenti in probemio dicte orōis